

บทที่ 5 บทสรุป

การวิจัยมีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมเพื่อสืบทอดและพัฒนาภูมิปัญญาการสร้างเสริมสุขภาพของเครือข่ายสถานศึกษาและองค์กรท้องถิ่นจังหวัดอุตรดิตถ์ โดยใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม การดำเนินงานมี 2 ระยะ ได้แก่ **ระยะที่ 1** การศึกษาสถานภาพ ศักยภาพ แหล่งเรียนรู้และภูมิปัญญาการสร้างเสริมสุขภาพเพื่อออกแบบการจัดการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม **ระยะที่ 2** การปฏิบัติตามรูปแบบการจัดการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมและแผนการแลกเปลี่ยนเรียนรู้เพื่อการสร้างเสริมสุขภาพชุมชนของเครือข่ายสถานศึกษาและองค์กรท้องถิ่น โดยมีการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ และมีการจัดการความรู้จากประสบการณ์ความสำเร็จ ระหว่างดำเนินการ รวมทั้งสังเคราะห์บทเรียนและปัจจัยความสำเร็จเพื่อการต่อยอดขยายผล

ผลวิจัย

ผลการวิจัยโดยสรุปช่วยให้ได้ผลการดำเนินการ 2 ส่วน ได้แก่ ผลการพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้เพื่อสืบทอดและพัฒนาภูมิปัญญาการสร้างเสริมสุขภาพกับผลการสังเคราะห์องค์ความรู้และบทเรียนจากการดำเนินงานในส่วนของรูปแบบการจัดการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม

ตอนที่ 1 ผลการพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้เพื่อสืบทอดและพัฒนาภูมิปัญญาการสร้างเสริมสุขภาพ

1. สถานภาพแหล่งเรียนรู้และภูมิปัญญาจังหวัดอุตรดิตถ์ ด้วยกระบวนการวิเคราะห์เอกสาร สัมภาษณ์ สันทนากลุ่ม การถอดบทเรียนและสอบถามข้อมูลช่วยให้ได้ข้อมูลแหล่งเรียนรู้และภูมิปัญญาจังหวัดอุตรดิตถ์ โดยสรุปสามารถจัดหมวดหมู่แหล่งเรียนรู้และภูมิปัญญาได้เป็น 8 ระบบ ได้แก่ 1) ระบบการบริหารจัดการท้องถิ่น 2) ระบบการดูแลสุขภาพชุมชน 3) ระบบการเงินและสวัสดิการ 4) ระบบเศรษฐกิจชุมชน 5) ระบบเกษตรเพื่อสุขภาพ 6) ระบบการเรียนรู้เพื่อเด็กและเยาวชน 7) ระบบภูมิปัญญาท้องถิ่นและวัฒนธรรมชุมชน 8) ระบบการจัดการทรัพยากรธรรมชาติสิ่งแวดล้อมและพลังงานทดแทน

2. รูปแบบการจัดการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมเพื่อสืบทอดและพัฒนาภูมิปัญญาการสร้างเสริมสุขภาพ มีผลการดำเนินการจำแนกเป็น 3 ส่วน คือ 1) **ขั้นเตรียมการ** ประกอบด้วยการศึกษาสถานภาพศักยภาพฐานข้อมูล แหล่งเรียนรู้ภูมิปัญญา สถานการณ์ปัญหาและการกำหนดเป้าหมายการจัดการเรียนรู้ 2) **ขั้นการจัดกระบวนการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม** ซึ่งมีวงจรการเรียนรู้เป็น 4 องค์ประกอบที่เรียกว่า PICN Model และ 3) **ขั้นการพัฒนาคุณภาพต่อเนื่อง** ด้วยกระบวนการจัดการความรู้และวิจัยชุมชนที่มีกลไกเชิงระบบเชื่อมงานประกันคุณภาพขององค์กรขับเคลื่อนโดยเครือข่ายสถานศึกษากับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและองค์กรภาคีอย่างต่อเนื่อง

ในส่วนของกระบวนการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมผลการพัฒนาช่วยให้ได้รูปแบบวงจรการจัดการเรียนรู้เพื่อสืบทอดและพัฒนาภูมิปัญญาการสร้างเสริมสุขภาวะที่มีองค์ประกอบสำคัญ ได้แก่

1) ออกแบบการสืบทอดภูมิปัญญาแบบมีส่วนร่วม (Participatory Plan : P)

ประกอบด้วย 1.1) ปฐมนิเทศและจัดกิจกรรมเสริมสมรรถนะการถอดบทเรียนแหล่งเรียนรู้และภูมิปัญญาชุมชน 1.2) ปฏิบัติการถอดบทเรียนแหล่งเรียนรู้และภูมิปัญญาในชุมชน 1.3) จัดเวทีสอบทานข้อมูลและแหล่งเรียนรู้ ภูมิปัญญา 1.4) การเชื่อมโยงใช้ข้อมูลที่เกี่ยวข้องเพื่อออกแบบการจัดการเรียนรู้เพื่อสืบทอดพัฒนาภูมิปัญญาการสร้างเสริมสุขภาวะ 1.5) ออกแบบการสืบทอดและพัฒนาภูมิปัญญา

2) ปฏิบัติงานแบบบูรณาการเพื่อพัฒนาพื้นที่ (Integrated Act : I) โดยมีขั้นตอนสำคัญคือ 2.1) เสริมสมรรถนะการวิจัยสืบทอดภูมิปัญญา 2.2) จัดทำแผนปฏิบัติการที่สอดคล้องกับปัญหาและความต้องการเฉพาะของพื้นที่รับผิดชอบของผู้ร่วมโครงการ 2.3) ปฏิบัติวิจัยพัฒนากระบวนการจัดการเรียนรู้สืบทอดภูมิปัญญาตามแผนปฏิบัติการที่สอดคล้องกับสถานการณ์ปัญหาของแต่ละพื้นที่

3) สื่อสารประสบการณ์เพื่อสร้างสรรคสุขภาวะ (Communicated Experience : C) 3.1) เสริมสมรรถนะด้านการจัดการความรู้ (KM) 3.2) แลกเปลี่ยนประสบการณ์ปฏิบัติงานในเวทีประชุม 3.3) สื่อสารประสบการณ์ความสำเร็จสืบทอดภูมิปัญญาสร้างเสริมสุขภาวะ 3.4) การพัฒนาศูนย์เรียนรู้ภูมิปัญญาสร้างสรรคสุขภาวะโดยความร่วมมือของโรงเรียนกับแหล่งเรียนรู้ชุมชนและองค์กรภาคี

4) สานพลังเครือข่ายเรียนรู้และการทำงานเพื่อพัฒนาพื้นที่ (Network : N)

4.1) เครือข่ายเรียนรู้ภูมิปัญญาสร้างเสริมสุขภาวะระดับตำบล 4.2) เครือข่ายเรียนรู้ภูมิปัญญาสร้างเสริม สุขภาวะระดับกลุ่มตำบลและจังหวัด 4.3) การจัดการความรู้ สังเคราะห์ชุดความรู้และจัดทำฐานข้อมูลมีชีวิตเพื่อการต่อยอดขยายผล

3. ผลการทดลองใช้รูปแบบการจัดการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมของเครือข่ายสถานศึกษา

1) ผลจากปฏิบัติงานวิจัยเพื่อสืบทอดและพัฒนาภูมิปัญญาการสร้างเสริมสุขภาวะ โดยสรุปมีโครงการวิจัยจำนวน 43 โครงการ และตัวอย่างผลงานคัดสรรจากการปฏิบัติงานวิจัยของเครือข่ายสถานศึกษาและองค์กรภาคีจังหวัดอุดรดิตถ์ ได้แก่ 1) รายงานผลการวิจัยและประสบการณ์ความสำเร็จจากการปฏิบัติงาน 2) ชุดความรู้จากการถอดบทเรียนแหล่งเรียนรู้และภูมิปัญญาในชุมชน 3) ศูนย์เรียนรู้ภูมิปัญญาสร้างเสริมสุขภาวะ 4) สื่อเรียนรู้ภูมิปัญญาเพื่อการสร้างเสริมสุขภาวะ 5) ชุดกิจกรรมการเรียนรู้เพื่อสืบทอดพัฒนาภูมิปัญญาการสร้างเสริมสุขภาวะ

2) ผลการประเมินด้านการจัดการความรู้ การวิจัยและสุขภาวะของผู้ร่วมโครงการ การเปรียบเทียบผลการประเมินด้านการจัดการความรู้ การวิจัย และสุขภาวะของผู้ร่วมโครงการระหว่างก่อน และหลังการเข้าร่วมโครงการจำแนกตามองค์ประกอบที่ประเมินพบว่าค่าคะแนนเฉลี่ยก่อนเรียนของทั้งเรื่องการจัดการความรู้และการวิจัย อยู่ในเกณฑ์ปานกลาง แต่ค่าคะแนนเฉลี่ยหลังเรียนอยู่ในเกณฑ์ดีและดีมากตามลำดับ และผลการประเมินมีการเปลี่ยนแปลงจากระดับปานกลางเป็นระดับมากที่สุดมีความถี่สูงสุดถึง 10 รายการจาก 19 รายการ นอกจากนี้ผู้ร่วมโครงการยังได้เสนอความคิดเห็นเพิ่มเติมในการตอบแบบสอบถามช่วงหลังร่วมโครงการที่สนับสนุน

ข้อสรุปข้างต้น โดยเฉพาะในส่วนของการใช้เวลาว่างให้เกิดประโยชน์และการร่วมกิจกรรมจัดการความรู้และวิจัยชุมชนกับองค์กรภาคีเพื่อพัฒนาตำบลสุขภาวะ

3) ความพึงพอใจของผู้ร่วมโครงการ ผลการประเมินความพึงพอใจของผู้ร่วมโครงการต่อประโยชน์ที่ได้รับจากการร่วมกิจกรรมในโครงการโดยสรุปพบว่าผู้เข้าร่วมโครงการมีความพึงพอใจต่อประโยชน์ที่ได้รับจากการร่วมกิจกรรมในโครงการในระดับมากและมากที่สุดทุกรายการ โดยรายการที่พึงพอใจสูงสุด 3 ลำดับแรก ได้แก่ ได้คู่มือและเครื่องมือที่เหมาะสม เป็นประโยชน์และเป็นไปได้ในการปฏิบัติงานวิจัยเพื่อสืบทอดพัฒนาภูมิปัญญาการเสริมสร้างสุขภาวะ ได้เรียนรู้ประสบการณ์ความสำเร็จในการปฏิบัติงานวิจัยมิติต่างๆ จากวิทยากรและเพื่อนในเครือข่ายที่เข้าประชุม สามารถใช้การจัดการความรู้เพื่อการยกระดับคุณภาพงานวิจัยด้วยตนเอง

4) คู่มือและเครื่องมือที่เกี่ยวข้อง ผลการทดลองใช้รูปแบบการจัดการเรียนรู้และการจัดการความรู้จากการปฏิบัติระหว่างการทำงานช่วยให้ได้คู่มือและเครื่องมือที่เกี่ยวข้อง ซึ่งสามารถนำไปใช้ประโยชน์และต่อยอดขยายผลได้ ตัวอย่างที่สำคัญได้แก่ คู่มือการถอดบทเรียนแหล่งเรียนรู้และ ภูมิปัญญา คู่มือการปฏิบัติงานวิจัยการสืบทอดพัฒนาภูมิปัญญาแบบบูรณาการเพื่อพัฒนาพื้นที่ เป็นต้น

ตอนที่ 2 ผลการสังเคราะห์องค์ความรู้และบทเรียนจากการทำงาน

ผลการสังเคราะห์องค์ความรู้และบทเรียนจากการดำเนินงานที่เป็นข้อค้นพบจากงานวิจัยในชุดโครงการสืบทอดและพัฒนาภูมิปัญญาการเสริมสร้างสุขภาวะมีประเด็นสำคัญ โดยสรุปคือ

1. สรุปสถานภาพองค์ความรู้ด้านการสืบทอดพัฒนาภูมิปัญญาการเสริมสร้างสุขภาวะ พบว่า โดยภาพรวมยังไม่เพียงพอต่อความต้องการใช้ประโยชน์ เนื่องจากยังขาดกลไกการจัดการให้มีการสืบทอดพัฒนาภูมิปัญญาการเสริมสร้างสุขภาวะอย่างต่อเนื่อง สำหรับข้อเสนอทิศทางการพัฒนาโดยสรุป คือ

1) การส่งเสริมบทบาทของมหาวิทยาลัยราชภัฏ ให้มีกลไกในการปฏิบัติพันธกิจที่บูรณาการงานสอน วิจัย บริการวิชาการ ให้เชื่อมโยงกับปัญหาของการสืบทอดพัฒนาภูมิปัญญาการเสริมสร้างสุขภาวะอย่างยั่งยืน

2) การส่งเสริมเครือข่ายความร่วมมือระหว่างสถานศึกษากับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น กับภาควิชาการและองค์กรภาคีเพื่อยกระดับคุณภาพการสืบทอดพัฒนาภูมิปัญญาการเสริมสร้างสุขภาวะอย่างยั่งยืน

3) การจัดทำฐานข้อมูลองค์ความรู้จากผลการจัดการความรู้และวิจัยสืบทอดพัฒนาภูมิปัญญาการเสริมสร้างสุขภาวะที่เป็นแบบปฏิบัติที่ดีที่ง่ายต่อการสืบค้นเพื่อการใช้ประโยชน์

4) การพัฒนาบุคลากรที่มีความสามารถจัดการความรู้และวิจัยชุมชนเพื่อสืบทอดพัฒนาภูมิปัญญาการเสริมสร้างสุขภาวะ

2. บทเรียน ปัจจัยความสำเร็จและประโยชน์จากการวิจัย ผลการสังเคราะห์ข้อค้นพบในส่วนที่เป็นบทเรียน ปัจจัยความสำเร็จ ประโยชน์และคุณค่าจากการวิจัย มีประเด็นสำคัญโดยสรุปดังนี้

1) **บทเรียนจากการดำเนินงาน** ที่สำคัญได้แก่ การเชื่อมโยงการจัดการความรู้และวิจัยเพื่อสืบทอดพัฒนาภูมิปัญญากับการประกันคุณภาพองค์กรของสถานศึกษาและองค์กรภาคี กระบวนการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม การสร้างเครือข่ายความร่วมมือระหว่างสถานศึกษากับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและองค์กรภาคีที่เกี่ยวข้องเพื่อจัดการความรู้และสืบทอดภูมิปัญญาเพื่อสุขภาวะต่อเนื่อง

2) **ปัจจัยความสำเร็จ** ที่สำคัญได้แก่ วิสัยทัศน์ด้านการวิจัยและการพัฒนางานต่อเนื่องของผู้นำและความมุ่งมั่นของผู้ปฏิบัติ การบริหารจัดการแบบบูรณาการพันธกิจและการทำงานแบบเครือข่ายเพื่อการต่อยอดขยายผล การมีเครือข่ายแลกเปลี่ยนเรียนรู้และการเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ที่มีการจัดการความรู้พัฒนาต่อเนื่อง การมีส่วนร่วมในกิจกรรมแลกเปลี่ยนเรียนรู้และการมุ่งมั่นในการปฏิบัติจริงของผู้ร่วมเครือข่าย

3) **ประโยชน์และคุณค่าจากการปฏิบัติงาน** ที่สำคัญได้แก่ เกิดแบบปฏิบัติที่ดีของการจัดการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมเพื่อการสืบทอดและพัฒนาภูมิปัญญาการสร้างเสริมสุขภาวะของเครือข่ายสถานศึกษาและองค์กรท้องถิ่นจังหวัดอุดรธานีเพื่อท้องถิ่น การเกิดกลไกความร่วมมือระหว่างองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นกับสถานศึกษาและองค์กรภาคีอย่างเป็นรูปธรรม การเกิดเครือข่ายแลกเปลี่ยนเรียนรู้ และการจัดการความรู้เพื่อสืบทอดพัฒนาภูมิปัญญาและจัดทำข้อมูลที่มีการพัฒนาต่อเนื่อง

อภิปรายผล

1. **รูปแบบการจัดการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม** ผลการพัฒนา รูปแบบการจัดการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมที่ได้จากศึกษาครั้งนี้ มีจุดเด่นสำคัญคือ มีวงจรการเรียนรู้ที่เน้นการปฏิบัติจริงและการจัดการความรู้เพื่อการยกระดับคุณภาพเป็นวัฏจักรต่อเนื่อง (PICN Model) ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดและหลักการบริหารจัดการคุณภาพที่ดี (Dale & Bunney, 1999 : 24., Demming, E.W. 1998.) และสอดคล้องกับแนวคิดการจัดการเรียนรู้ของคอล์บ (David A. Kolb, 1974.) ซึ่งเน้นเริ่มต้นจากประสบการณ์ที่เกี่ยวข้องสู่การเกิดความรู้เชิงหลักการแล้วนำไปปฏิบัติจริง นอกจากนี้ยังสอดคล้องแนวคิดที่ว่า การเรียนรู้เกิดจากการลงมือปฏิบัติจริง เพื่อแสวงหาความรู้ โดยสร้างความรู้ใหม่จากประสบการณ์เดิมและสามารถสรุปความรู้ได้ด้วยตนเองและนำไปใช้ในสภาพการณ์ที่แท้จริงของผู้เรียน (สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ, 2542 : 43 - 42)

2. **ข้อสังเกตการนำรูปแบบการจัดการเรียนรู้ คู่มือ เครื่องมือไปใช้** ผลการสังเคราะห์ความรู้จากประสบการณ์การจัดการเรียนรู้ช่วยให้ได้รูปแบบการจัดการเรียนรู้เพื่อสืบทอดพัฒนาภูมิปัญญา รวมทั้งคู่มือและเครื่องมือที่เกี่ยวข้อง ซึ่งสามารถใช้เป็นแนวทางในการวิจัยเพื่อสืบทอดพัฒนาภูมิปัญญาสร้างเสริมสุขภาวะได้อย่างเป็นรูปธรรม โดยมีข้อค้นพบในส่วนของปัจจัยที่เอื้อต่อความสำเร็จอย่างชัดเจน ดังนั้นจึงมีข้อสังเกตว่าในการนำผลการศึกษาไปใช้จำเป็นต้องคำนึงถึงปัจจัยที่เกี่ยวข้องดังกล่าว โดยเฉพาะในส่วนที่เป็นปัจจัยเกี่ยวกับวิสัยทัศน์และความมุ่งมั่นของผู้ปฏิบัติ การมีเครือข่ายแลกเปลี่ยนเรียนรู้ รวมทั้งการจัดให้มีระบบสนับสนุนในสถานศึกษาและองค์กรภาคีที่เกี่ยวข้องอย่างเหมาะสมให้เอื้อต่อการเชื่อมโยงการทำงานที่บูรณาการพันธกิจสู่เป้าหมายการพัฒนาพื้นที่ที่มีกลไกต่อเนื่องยั่งยืน

3. บทเรียนและคุณค่าจากงานวิจัย บทเรียนและคุณค่าจากการดำเนินงานวิจัยครั้งนี้มีหลากหลาย ประเด็นที่ต้องกล่าวถึงได้แก่การบูรณาการงานสืบทอดและพัฒนาภูมิปัญญาการสร้างเสริมสุขภาวะกับพันธกิจที่รับผิดชอบของผู้ร่วมโครงการ ซึ่งกลไกในส่วนนี้เป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้ทุกฝ่ายให้ความสำคัญต่อการร่วมกิจกรรม เนื่องจากประสบการณ์และการเรียนรู้ที่ได้เป็นประโยชน์โดยตรงต่อการพัฒนางานที่รับผิดชอบ ซึ่งจะนำไปสู่ความเป็นไปได้ในการขับเคลื่อนงานการวิจัยสืบทอดพัฒนาภูมิปัญญาเป็นไปได้อย่างต่อเนื่อง นอกจากนี้ในส่วนของบทเรียนและคุณค่าของงานวิจัยในประเด็นของการช่วยให้ผู้เข้าร่วมโครงการได้มีประสบการณ์ตรงของการประสานเครือข่ายความร่วมมือกับองค์กรท้องถิ่นทั้งภาครัฐ ภาคเอกชน ภาคประชาชนและภาควิชาการ เพื่อการทำงานพัฒนาพื้นที่โดยกระบวนการพหุภาคีที่มีกลไกอย่างยั่งยืน จำเป็นต้องมีองค์กรในพื้นที่โดยเฉพาะองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเป็นเจ้าภาพหลักที่เข้มแข็งมีการทำงานที่ทุกฝ่ายมีส่วนร่วมอย่างแท้จริง และต้องมีการประสานความร่วมมือตั้งแต่ต้นทางได้แก่ การวิเคราะห์สถานการณ์ภาพ ศักยภาพ แหล่งเรียนรู้และภูมิปัญญา การจัดทำแผนที่มีการประสานสู่เป้าหมายร่วมกันอย่างชัดเจน รวมทั้งมีการประสานความร่วมมือระหว่างทางและปลายทางในลักษณะของการมีเครือข่ายแลกเปลี่ยนเรียนรู้จัดการความรู้จากประสบการณ์การปฏิบัติงานอย่างต่อเนื่อง ซึ่งข้อค้นพบในส่วนนี้สอดคล้องกับผลงานวิจัยและประสบการณ์ความสำเร็จของการขับเคลื่อนงานเพื่อชุมชนท้องถิ่นเข้มแข็งจำนวนมาก (จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย 2553 : 32-43, ฉัตรนภา พรหมมา : 92-93, สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย. 2546 : 7)

ข้อเสนอแนะ

ก. ข้อเสนอแนะเพื่อนำผลการวิจัยไปใช้

1. **ควรนำรูปแบบการจัดการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมเพื่อสืบทอดและพัฒนาภูมิปัญญาการสร้างเสริมสุขภาวะไปใช้โดยมีการปรับปรุงพัฒนาต่อเนื่อง** เนื่องจากผลการวิจัยช่วยให้ได้รูปแบบการจัดการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมเพื่อสืบทอดและพัฒนาภูมิปัญญาการสร้างเสริมสุขภาวะของเครือข่ายสถานศึกษาและองค์กรท้องถิ่นพร้อมคู่มือและเครื่องมือที่เกี่ยวข้อง ซึ่งผ่านการพัฒนาด้วยวิธีการที่เป็นระบบมีการปรับปรุงจากผลการปฏิบัติจริง เป็นที่ยอมรับร่วมกันสูงในกลุ่มผู้ที่มีประสบการณ์ทดลองใช้และผู้เกี่ยวข้อง จึงควรนำไปใช้เป็นแนวทางในการสืบทอดและพัฒนาภูมิปัญญาการสร้างเสริมสุขภาวะ โดยมีการปรับปรุงให้สอดคล้องกับบริบทและค่านิยมถึงปัจจัยเอื้อต่อความสำเร็จที่เป็นผลจากการศึกษาครั้งนี้

2. **ควรพัฒนาคู่มือและเครื่องมือที่เกี่ยวข้องเพื่อจัดการความรู้และวิจัยให้สอดคล้องกับบริบทพื้นที่ก่อนนำไปใช้** เนื่องจากคู่มือและเครื่องมือที่ได้จากการศึกษาครั้งนี้ได้จากผลการสังเคราะห์ความรู้จากประสบการณ์การปฏิบัติงานบนพื้นฐานของบริบทและปัจจัยสนับสนุนที่มีลักษณะเฉพาะในขอบเขตพื้นที่ที่ศึกษา ดังนั้นในการนำผลการวิจัยไปใช้จึงจำเป็นต้องคำนึงถึงบริบทและมีการปรับปรุงให้สอดคล้องกับบริบทรวมทั้งปัจจัยเงื่อนไขหรือข้อจำกัดของแต่ละพื้นที่

3. **ควรส่งเสริมการพัฒนาเครือข่ายการวิจัยเพื่อสืบทอดพัฒนาภูมิปัญญาการสร้างเสริมสุขภาวะของสถานศึกษาและองค์กรภาคีในพื้นที่ให้มีการสร้างกลไกการสืบทอดและพัฒนาภูมิปัญญาที่บูรณาการกับพันธกิจขององค์กรอย่างยั่งยืน** ผลการวิจัยในส่วนที่เป็นบทเรียนและปัจจัยความสำเร็จจากการวิจัยพบว่า รูปแบบการจัดการเรียนรู้ที่ได้ผลดีต้องมีเครือข่ายความร่วมมือกับ

องค์กรภาคีในพื้นที่โดยเฉพาะองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และแหล่งเรียนรู้ในชุมชน ดังนั้นในการนำผลการวิจัยไปใช้จึงควรคำนึงถึงปัจจัยเงื่อนไขในส่วนนี้

ข. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1. กระทรวงศึกษาธิการและผู้บริหารองค์กรที่เกี่ยวข้องทุกระดับควรเร่งรัดให้มีการกำหนดนโยบายที่มุ่งเน้นให้ผู้บริหารสถานศึกษาส่งเสริมการสืบทอดพัฒนาภูมิปัญญาที่เป็นกลไกเชิงระบบต่อเนื่อง โดยจัดให้มีระบบส่งเสริมสนับสนุนผู้บริหารและบุคลากรทางการศึกษาให้มีการปฏิบัติงาน โดยใช้ข้อมูลการณ์ในการทำงานอย่างเต็มศักยภาพเพื่อประสิทธิภาพในการพัฒนากำลังคนในชุมชนท้องถิ่นในระบบ นอกระบบ และตามอัธยาศัย โดยมีระบบการสร้างแรงจูงใจในการทำงานในลักษณะผนึกกำลังกันกับองค์กรในพื้นที่จัดการศึกษาและพัฒนาองค์ความรู้ที่เอื้อต่อการดำรงชีวิตสร้างการเรียนรู้ที่ช่วยให้คนพึ่งตนเองได้ที่มีการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง

2. องค์กรในพื้นที่โดยเฉพาะองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น สถานศึกษาในชุมชนและองค์กรภาคีที่เกี่ยวข้องควรมีนโยบายให้บุคลากรในหน่วยงานปฏิบัติพันธกิจเชิงบูรณาการโดยให้มีการจัดตั้งหน่วยจัดการความรู้และวิจัยชุมชนให้เป็นองค์กรที่ทำหน้าที่เป็นแกนกลางให้การจัดการให้มีการจัดการความรู้และวิจัยเพื่อสืบทอดพัฒนาภูมิปัญญาการสร้างเสริมสุขภาวะอย่างต่อเนื่องเชื่อมโยงกับสถานการณ์ปัญหาและความต้องการของชุมชนในพื้นที่เพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชน โดยจัดให้มีกลไกการประสานความร่วมมือกับองค์กรภาคีทั้งภาครัฐ เอกชน ประชาชน และภาควิชาการ อย่างเป็นระบบมีกลไกขับเคลื่อนต่อเนื่อง มีองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเป็นแกนกลางในการประสานความร่วมมือที่มีระบบการส่งเสริมสนับสนุนองค์กรภาคีให้มีการเชื่อมโยงกันเป็นเครือข่ายในการปฏิบัติงานเชิงรุกเพื่อเป็นต้นแบบในการต่อยอดขยายผลอย่างเป็นรูปธรรม กรณีตัวอย่างได้แก่ การส่งเสริมสนับสนุนให้เกิดกลไกการพัฒนาต่อเนื่องให้การขับเคลื่อนหน่วยจัดการความรู้และวิจัยชุมชนให้มีการสืบทอดพัฒนาภูมิปัญญาการสร้างเสริมสุขภาวะระดับตำบลที่มีการพัฒนาต่อเนื่องโดยมีฝ่ายวิชาการการศึกษาและสาธารณสุขขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเป็นแกนกลางร่วมกับองค์กรการศึกษา สาธารณสุขและภาคีในพื้นที่เป็นกำลังสำคัญในการสืบทอดพัฒนาภูมิปัญญาให้เอื้อกับกษดำรงชีวิตและบูรณาการกับพันธกิจที่ทำอยู่อย่างเป็นวัฒนธรรมองค์กร

ค. ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยต่อไป

1. ควรส่งเสริมให้มีการวิจัยพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาแกนนำหน่วยจัดการความรู้และวิจัยการสืบทอดพัฒนาภูมิปัญญาสร้างเสริมสุขภาวะ หลักสูตร สื่อการเรียนรู้ที่สนองต่อปัญหาของพื้นที่ โดยความร่วมมือของเครือข่ายสถานศึกษา องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และองค์กรภาคี ที่เชื่อมโยงเครือข่ายทั้งระดับตำบล จังหวัด และภูมิภาค เพื่อให้มีการนำสู่การใช้ประโยชน์ที่สนองต่อปัญหาความต้องการของบริบทที่มีการปรับปรุงให้ทันต่อความเปลี่ยนแปลงส่งผลต่อการพัฒนากำลังคนที่ใช้ประโยชน์ได้จริงอย่างต่อเนื่อง

2. ควรส่งเสริมให้มีการวิจัยพัฒนารูปแบบการบริหารหน่วยจัดการความรู้และวิจัยสืบทอดพัฒนาภูมิปัญญาการสร้างเสริมสุขภาวะโดยความร่วมมือของแหล่งเรียนรู้และองค์กรภาคีในชุมชนเพื่อให้มีการต่อยอดขยายผลอย่างต่อเนื่อง

3. ควรมีการวิจัยพัฒนารูปแบบการจัดการฐานข้อมูลมีชีวิตเพื่อสะสมชุดความรู้จากการถอดบทเรียนเรื่องแหล่งเรียนรู้และภูมิปัญญาในชุมชนสู่การต่อยอดขยายผลเพื่อสุขภาวะโดยความร่วมมือกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและองค์กรภาคีในพื้นที่ที่สนองต่อสถานภาพ ศักยภาพ ความต้องการของพื้นที่และมีการใช้ประโยชน์อย่างเป็นวัฒนธรรมองค์กร